

Zašto danas čitati regionalnu književnost?

Svi razgovori o književnosti i savremenim srednjoškolcima najčešće počinju i završavaju se konstatacijom da đaci ne čitaju. Ankete koje je realizovala Grupa 484 pokazuju da srednjoškolci čitaju knjige, ali da do njih dolaze na način u kome škola i profesori književnosti, pa čak i bibliotekari nemaju ozbiljniji uticaj. Zato autori ovog priručnika veruju da u školama i bibliotekama postoji prostor iz koga se može i mora delovati na promenu čitalačkih navika mladih ljudi. Pre svega treba im ponuditi kvalitetne tekstove.

Priručnik koji držite u rukama namenjen je profesorima koji rade sa srednjoškolcima, a osećaju da je školski program nedovoljan i nedovoljno dobar. Pre svega treba reći da ovaj zbornik nije ni konačni ni jedini mogući izbor tekstova koji bi se mogli raditi u srednjim školama sa učenicima koji vole da čitaju, ali pre svega sa učenicima kod kojih bi se mogle razviti čitalačke navike.

Na početku treba odgovoriti na dva važna pitanja: zašto danas čitati i zašto čitati regionalnu književnost. Oba pitanja postaviće nam učenici onog trenutka kada im prigovorimo da nisu zainteresovani za književnost.

U vremenu u kome televizija, internet i neki segmenti industrije zabave nude obilje mogućnosti čoveku koji hoće da raspolaze slobodnim vremenom, šta književnost može da ponudi što joj i pomoglo da ne izgubi bitku za pažnju i naklonost potencijalnog čitaoca. Pre i iznad svega književnost nudi mogućnost da razumemo ljude, motivacije njihovih postupaka, perspektive iz kojih posmatraju svet. Čitanjem razvijamo sposobnost da "uđemo u tuđe cipele" i kao sopstveno iskustvo prepoznamo osećajnost i misao drugih. Ta ljudska, možda pre čitalačka, sposobnost da razvijemo naklonost, zašto ne i ljubav, za nekog ko nam na prvi pogled nije blizak, epohalno je važna da bismo laše razumeli svet u kome živimo i koji najčešće nije ni lep, ni lak. Književnost najčešće ne može da nam pomogne da menjamo svet (mada ima uspešnih primera promena koje su proziasle iz književnosti ili proučavanja književnosti). Ali činjenica da književnost ne može da menja svet u kome živimo ne diskvalifikuje je iz naših života, zato što nam čitanje i književnost pomažu da razumemo svet i da ga lakše podnesemo, da ga osećamo kao svoje iskustvo i kao nešto što pripada nama.

Pitanje je u kojoj će formi književni tekstovi u budućnosti stizati do nas. Živimo u vremenu koje se tehnološki ubrzano menja. Verovatno su i oni iz predgutembergove ere sa čuđenjem gledali nastanak nove tehnologije, ubeđeni da će čim postanu masovne i svima dostupne, knjige izgubiti draž ekskluziviteta i da se u štampanoj knjizi neće moći uživati kao u lepo prepisanom tekstu. Književnost je taj izazov preživela, baš kao što danas hvata korak sa elektronskom erom i vreme nam je da počnemo da se navikavamo na elektronske knjige. Ako hoćemo da dobre knjige približimo mladima, moraćemo vrlo brzo, ako ne već sada, početi da koristimo razne elektronske čitače i naučimo da književni tekst menja oblik, ali svoje osnovno značenje i ulogu čuva.

Knjigu danas mladim ljudima moramo približavati sredstvima koja oni koriste. Dakle, ne bežimo od interneta, društvenih mreža pdf-ova, blogova i raznih drugih oblika. Mi smo iz predgutembergove ere i ne smemo ostati u zoni prepisivanja, sada kada su štampane knjige sve dostupnije.

Zamislimo da smo srednjoškolu uverili da mu knjige nude iskustva i znanja koja mu ni jedan drugi medij ne nudi. To možemo uspeti samo ako im ponudimo knjige koje su njima interesantne i koje im nude znanja i iskustva podobna vremenu u kome žive. Ne zavaravajmo se da su to samo površne adolescentske price o zaljublivanju ili avanturama. Ne potcenjujmo mlade ljude. Oni samo više nemaju vremena ni želje da čitaju ono što im je dosadno i što ih ne zanima. Oni odlaze dalje, traže ono što je njima važno. I mi to moramo poštovati, pa se truditi da dobro procenimo koje KVALITETNE knjige njima mogu biti interesantne. Kada takve tekstove i knjige dobacimo do njih, posao je obavljen, oni će sami unutar generacije, proširiti informaciju i knjiga će se čitati. Ako mogu da se čitaju Saga, Sumrak ili Hari Poter, zašto ne bismo i mi nešto kvalitetno pokazali mladim ljudima sa kojima radimo.

Ako smo, dakle, uverili srednjoškolu da treba čitati, vrlo brzo će se postaviti pitanje zašto treba čitati baš regionalnu književnost. Zašto bi nam ona bila važna, ako smo zainteresovani za celi svet.

Pre svega valja pojasniti pojam regionalna književnost. Taj je pojam nastao kao zamena za sada ne naročito popularnu kategoriju jugoslovenska. Zapravo radi se o književnosti naroda Balkana koja u najvećem delu produkcije ne treba prevod. Činjenica je da knjige većine pisaca koji stvaraju u Srbiji, Hrvatskoj, BiH i Crnoj Gori ne moramo prevoditi. To ipak nije dovoljan razlog da bismo ih čitali. Nešto je tu mnogo važnije. Iskustvo nam je zajedničko, čak i ako već skoro dvadeset godina živimo u različitim državama. To zajedničko iskustvo delimo i sa okolnim zemljama sa kojima ne delimo isti ili sličan jezik. Savremena bugarska književnost, na primer, nudi nam obilje duhovitih književnih dela o tranziciji u koju mi tek ozbiljnije ulazimo. Mađarsko melanholično osećanje sveta nije nepoznato našem čitaocu, pa ga valja proučiti iz te perspektiva. O albanskom načinu života, iskustvu i perspektivi gotovo da ništa ne znamo, a male su šanse da će se uskoro u našim bioskopima moći pogledati nešto od tamošnje filmske produkcije. Književnost će ipak lakše stići do nas.

Ovaj prostor neminovno delimo i to će nas u budućnosti određivati i spajati, baš kao što nas je u nekim istorijskim periodima razdvajalo. Te smenjive procese približavanja i udaljavanja možemo sagledati i razumeti preko književnost nego najvažniji nekim drugim kanalima.

Ako savremenom srednjoškolu ponudimo Predraga Lucića, Borsu Dežuloviću, Nenad Veličkoviću, Faruku Šehiću, Aleka Popova ili Ildiko Lovaš, oni će sasvim sigurno razumeti da postoje pisci zanimljiviji od onih u čitankama i da se u književnosti može uživati na način koji nam škola i školski programi na Balkanu još dugo neće dozvoliti.

Dužnost je nastavnika književnosti kome je stalo do čitanja i mladih ljudi sa kojima radi da pronađe put i način da dobre knjige stignu do njegovih đaka. Jedan od takvih

načina je i rad sa čitalačkim klubovima. U školama se u okviru vannastavnog programa uglavnom neguje pisanje literarnih sastava (o kriterijumima koji se neguju u okviru literarnih sekcija moralo bi se ozbiljnije razgovarati) i na taj način se podržava već prilično nepovoljan odnos između broja onih koji ozbiljno čitaju i stalno rastućeg broja pisaca koji ne domaše mnogo iznad lokalnog nivoa. Cilj čitalačkih klubova je da podrži mlade ljude koji bi želeli da čitaju, da im omogući kontakt sa dobrom savremenom komšijskom litareturom i da se kod srednjoškolaca razvijaju sposobnosti da se o knjigama kvalitetno razgovara. Ovo poslednje čini se najvažnijim.

Metodologija rada koju predlažemo je: tokom jednog meseca tri ili četiri manje grupe članova čitaju po jednu knjigu koje predstavljaju drugim manjim grupama i nagovaraju ih da tu knjigu čitaju ili ne čitaju u zavisnosti od stava prema delu. Takođe, barem jednom mesečno svi članovi kluba da pročitaju neki kraći književni tekst i o tome razgovaraju. Grupa 484 će se potruditi da periodično sa svakim od klubova sarađuje neki savremeni književni kritičar, urednik ili profesor koji ume da uspostavi dobru saradnju sa srednjoškolcima i da sa njima pokrene kvalitetan razgovor o knjigama.

Pokretanjem edicije *Mala kutija*, nameravamo da na drugačiji način našim srednjoškolcima ponudimo brižljivo odabrane tekstove iz tzv. "komšijske književnosti", opremljene preporukama koje su pisali njihovi vršnjaci iz različitih škola u Srbiji. Anketa rađena među učenicima trećih razreda društvenog smera u deset gradova Srbije pokazala je da srednjoškolci do knjiga dolaze prvenstveno na osnovu preporuke prijatelja, zatim na osnov medijskih reklama, a školski nastavnici i bibliotekari su procentualno znatno manje zastupljeni na listi onih preko kojih naši đaci dolaze do knjige.

Čitalački klubovi i *Mala kutija* mogu ovakvo stanje da menjaju, tako što će među srednjoškolce doneti izbore iz tekstova zanimljivih i dobrih savremenih pisaca. Ako im ih na kvalitetan način predstavimo, te će knjige imati siguran život i do većeg broja učenika stići će onim mehanizmom na koji mi ne utičemo, preporukom od uha do uha.

Časopis *Tekstura* pokrenut je septembra 2011. Izlaziće dvomesečno, a namenjen je prvenstveno profesorima književnosti i srodnih predmeta. Namera uredništva je da informacije o savremenoj regionanoj književnosti učini dostupnim za srednjoškolske profesore, da ponude neke nove i drugačije interpretacije i da pokrenu pitanja vezana za nastavu književnosti koja su se do sada uglavnom prećutkivala i o kojima nije vođena ozbiljnija rasprava u okviru ovdašnjeg školskog sistema. Svi predlozi za dalje oblikovanje ovog časopisa svakako su dobrodošli

O ovom izboru

Pripućnik čiji uvodnik upravo čitate osmišljen je kao zbornik tekstova regionalne književnosti koji svakako nije ni jedini ni dovoljan. To je više primer kako se ovakvi zbronicu mogu praviti.

Prvi deo čine tekstovi uz koje je data interpretativna aparatura. Pitanja i sugestije namenjene su srednjoškolcima, u zagradama su italikom ispisane informacije namenjene profesorima. Predlog za razgovor o tekstovima nije obavezujući, već ga treba razumeti tek kao moguću smernicu. Čitalačke klubove vidimo kao mesta u okviru kojih će se razgovarati na različite načine o temama koje dobra književna dela pokreću.

Dugi deo zbornika zamišljen je kao mini antologija. Izbor pisaca i tekstova je nastao prvenstveno na osnovu iskustva rada u okviru nekoliko čitalačkih klubova. Izbor nije ni konačan, ni jedini, ni dovoljan. Pre je napravljen kao primer i poziv da sami tragamo i istražujemo savremenu regionalnu književnost, uvek u prvom planu misleći na naše učenike, njihova interesovanja i dobit. Tako koncipiran izbor tekstova za čitalačke klubove, sasvim sigurno obezbediće uspešan rad.

I još jednom da ponovimo, ovaj zbornik je poziv za samostalno istraživanje, za otkrivanje i radovanje svakom dobrom tekstu sa kojim se susretamo. Konačni oblik ovog zbornika zavisiće od svih nas.

Predloge za čitanje, interpretacije i sve što vam se učini važnim za razvijanje čitalačkih kompetencija naših učenika, šaljite na adresu mala.kutija@hotmail.com

Urednički tim programa **Include**